

Hitta i Krigsarkivets bestånd. 1.1 Indelta båtsmän, ryttare och soldater 1680-1901

Från 1680-talet fram till och med 1901 bestod manskapet i den svenska krigsmakten dels av värvat folk, dels av indelt folk. Det indelta manskapet utgjorde den stora majoriteten och bildade kärnan i arméns landskapsregementen och flottans båtsmanskompanier. När indelningsverket skapades lät man en eller flera gårdar bilda rotar och rusthåll med uppgift att rekrytera en båtsman, ryttare eller soldat, ge honom lön och ett torp med mark att bruka. Indelningsverket såg olika ut i olika delar av landet. Det förändrades också över tiden. I några landskap eller vissa regementen förekom exempelvis inga torp.

1.1.1 Ryttare och soldater

1.1.2 Båtsmän

1.1.3 Kontrakt

1.1.4 Torpsyner

1.1.5 Kommenderingar

1.1.6 Grills register över indelningsverket

1.1.7 Männingsregementen

1.1.8 Vargeringskarlar

1.1.9 Fördubblings- och enrolleringsbåtsmän

1.1.10 Centrala soldatregistret

1.1.11 Mikrofiche från SVAR

I olika serier med generalmönsterrullor redovisas grunduppgifter om soldaterna, från rekrytering till avsked. Det finns också många andra typer av handlingar som berättar om de indelta soldaternas levnadsförhållanden.

När man ska leta reda på indelta båtsmän, ryttare och soldater i Krigsarkivets material finns olika ingångar att använda. Oavsett vilken ingång man använder har man stor nytta av Claes Grills bok "Statistisk sammandrag af svenska indelningsverket eller tabellariska förteckningar öfver arméns boställen samt öfver samtliga rusthåll och rothåll". Boken kom ut första gången 1855, men 1978 utgavs en faksimutgåva som kompletterats med ett sockenregister. Med hjälp av Grills sammanställning kan man ofta ta reda på exakt vilket förband en person tillhörde, liksom rote/rusthåll och kompaninumner.

Utöver den tidsperiod en person levde eller var verksam som soldat är de viktigaste sökingångarna följande:

1. Topografiska/geografiska: Om man vet i vilken socken personen bodde när han var indelt soldat eller båtsman, slår man upp socknen i registret till Grill. Där får man en hänvisning till del och sida. När man slår upp den aktuella sidan i Grill finns alla rotar eller rusthåll i den aktuella socknen uppräknade med namn och kompaninumner i en tabell. Dessutom kan man i tabellerna härleda vilket kompani och/eller förband roten/rusthållet tillhörde.
2. Organisatoriska: Om man vet namnet på regementet, kåren eller det båtsmanskompani personen tillhörde kan man söka direkt i generalmönsterrullorna. Emel-

lertid är det ofta bra att först kontrollera de egna uppgifterna mot sammanställningen i Grill. Ofta finns där kompletterande information som gör att man kan söka mer koncentrerat och därmed spara tid.

3. Namn: Om man bara har ett personnamn som sökingång finns en möjlighet att komma vidare med hjälp av Centrala soldatregistret. Det är en databas under uppbyggnad och uppgifterna är varken kompletta eller kontrollerade. I många fall är det dock ett mycket bra hjälpmedel för att komma vidare. En träff i Centrala soldatregistret pekar ut en eller flera förband/kompanier att söka vidare i.

Litteratutips:

- Båtsmän, ryttare och soldater. Släktforskaren och de militära källorna. Sveriges släktforskarförbund årsbok 1988. Stockholm 1988.- Ericson, Lars; Svenska knektar. Indelta soldater, ryttare och båtsmän i krig och fred. Lund 1995 (ny utökad uppl. 2004).

- Ericsson, Lars; Forskning kring det yngre militära indelningsverket igår – idag – imorgon. Militärhistorisk tidskrift 1987.

- Guillemot, Agneta; Rask, Resolut, Trogen. De indelta soldaterna i det svenska agrarsamhället Västerbotten 1860-1901. Umeå/Stockholm 1986.

- Med spade och gevär. Rapport från symposium om det militära indelningsverket. Meddelanden från Krigsarkivet XII. Stockholm 1989.

1.1.1 Rullor över ryttare och soldater

När man hittat en sökingång som pekar mot ett särskilt regemente eller kår är nästa steg att leta efter personen i någon av de serier med rullor som finns. För arméns del heter den viktigaste samlingen "Generalmönsterrullor". Den innehåller Krigskollegiums exemplar av de rullor som upprättades i samband med generalmönstringar. Dessa rullor finns på mikrofilm och kan även beställas från SVAR.

Med utgångspunkt från regementets namn och den tiden då personen var soldat beställer man lämplig rulla att börja med. Man kan börja nysta i vilken ände man vill; när soldaten rekryterades, när han fick avsked eller någon gång där emellan. Ofta är det bra att utgå från en tidpunkt då man vet att personen verkligen var aktiv soldat, alternativt hade fått avsked och står som f.d. soldat/ryttare. Saknas sådana hållpunkter kan personens ålder vara en lämplig utgångspunkt. De flesta indelta knektar rekryterades i åldern 20 till 25 år.

Generalmönsterrullan är uppställd efter regementets organisation. Det innebär att först redovisas regementets stab (regementsofficerare och andra för regementet gemensamma befattningshavare). Därefter redovisas varje kompani för sig. Ordningen mellan kompanierna varierar ofta, men nästan alltid är det livkompaniet som kommer först. I bland finns ett register i rullans början som talar om på vilken sida ett visst kompani börjar. Inom kompaniet redovisas först officerarna, sedan underofficerare och sist manskap och underbefäl i nummer.

I generalmönsterrullorna förekommer två nummersystem, vanligtvis redovisade bredvid varandra i parallella kolumner. Den ena nummerserien avser rote eller rusthåll och är löpande för hela regementet. Hade förbandet t ex 1 200 rotar finns en nummerserie från 1 - 1200. Ofta finns i kyrkoboken en hänvisning till rote- eller rusthållsnummer. Den andra nummerserien avser kompaninumner och börjar

om för varje nytt kompani. Det nummer som redovisas i Grill avser kompaninum-
mer.

När man tagit reda på kompani och eventuellt kompani-, rote- eller rusthållsnum-
mer, är det lättast att i generalmönsterrullan först söka fram rätt kompani och där-
efter söka på nummer. Vet man endast regemente måste hela rullan genomsökas.

När man väl hittat den person som söks för första gången, är det viktigt att skriva
upp alla grunddata så som regemente, kompani, nummer och alla övriga person-
uppgifter som redovisats. Det är uppgifter som underlättar vidare sökningar. Nä-
sta steg är att följa soldaten i tidigare och senare rullor, för att få fram uppgifter om
när han rekryterades, hur länge han tjänstgjorde och när han fick avsked. Ibland
innehåller rullan även särskilda noteringar, t ex om deltagande i krig, fångenskap,
skador och sjukdomar samt pension. Dessa noteringar kan ofta användas som
uppslag till sökning efter mer information i andra källor (se nedan).

Generalmönsterrullorna finns från 1680-talet fram till 1870-80-talen. Utöver de
exemplar som nämndes ovan finns generalmönsterrullor även bevarade i rege-
mentsarkiven, dels under stabs- eller regementsexpeditionen, dels under respek-
tive kompani. Regementsarkivens generalmönsterrullor finns inte på mikrofilm. I
landskontorens arkiv (som förvaras på landsarkiven) kan det också finnas general-
mönsterrullor.

Omkring mitten av 1800-talet började man föra stamrullor över soldater och
befäl. Stamrullorna fördes långt in på 1900-talet. Det är i stamrullorna man ska
söka efter indelta ryttare och soldater när generalmönsterrullor inte längre finns.
Sökningen görs enligt samma principer som gäller för generalmönsterrullorna.
Stamrullorna finns dock inte på mikrofilm, utan måste beställas fram i original i
Krigsarkivets forskarsal.

Ibland händer det att man inte hittar den man söker i generalmönsterrullorna,
trots att det mesta tyder på att man borde göra det. Då finns några alternativa
vägar att pröva. I regementsarkiven finns andra rullor att söka i, till exempel re-
kryteringsrullor och kassationsmönsterrullor, brödmönstringsrullor och räkens-
kaper. Det finns även två särskilda samlingar med räkenskaper, som bland annat
innehåller uppgifter om löner. Samlingarna heter "Regementsräkenskaper -1723"
(förteckning 24) respektive "Regementsräkenskaper 1724-" (förteckning 252).
Slutligen bör samlingen "Rullor 1724-" lyftas fram (förteckning 450). Där hittar
man framförallt kassations- och approbationsmönsterrullor som upprättats under
krigstid. Samlingen finns på mikrofilm.

Informationen i generalmönsterrullor och stamrullor kan oftast kompletteras med
data i andra typer av handlingar, exempelvis:

- Soldatkontrakt kan sökas i regementsarkiven. De är ojämt bevarade, men de
flesta regementsarkiv innehåller kontrakt från mitten av 1800-talet och framåt.
- Torpsyneprotokoll kan sökas i regementsarkiven. De är ojämt bevarade, men de
flesta regementsarkiv innehåller kontrakt från mitten av 1800-talet och framåt.
- Straffjournaler och domböcker kan sökas i regementsarkiven och särskilda sam-
lingar. Domböcker, eller krigsrättsprotokoll, finns i allmänhet bevarade från slu-
tet av 1600-talet och framåt. Straffjournaler började föras några decennier in på
1800-talet.

- Kommenderingar kan följas i olika handlingar, dels i kommenderingsrullor, dels i handlingar som indirekt belyser vad ett regemente eller ett kompani gjorde, t ex under ett fälttåg.

- Pensioner fick de som hade tillräckligt många tjänsteår eller skadats i krigstjänst. Register över pensionstagare och pensionshandlingar finns i arkivet efter Krigskollegium, Krigsmanshuskontoret.

- Uniformer.

Under stora nordiska kriget räckte inte den ordinarie indelningen till. Därför sattes olika förband med förtärkningsmanskap upp mellan åren 1700 och 1720. Dessa förband kallades männingssregementen. Under perioden 1741 till 1808 rekryterades extramanskap, så kallade vargeringskarlar. Även över männingssregementen och vargeringen finns rullor bevarade.

1.1.2 Rullor över båtsmän

När man hittat en sökingång, förslagsvis med hjälp av Grill, som pekar mot ett särskilt båtsmanskompani eller landskap/län går man vidare till ett särskilt kortregister, "Rullor över sjömilitär personal", som förvaras i Krigsarkivets forskarexpedition (lådorna 100-104). Registret hänvisar till olika rullserier över båtsmän och annan sjömilitär personal. Båtsmanskompanierna var namngivna efter det landskap där kompaniet hade sin indelning. I kortregistret slår man därför på det landskap där båtsmannen var verksam eller bodde, samt inom landskapet i kronologisk ordning. På korten ges hänvisningar till specifika arkivvolym, t ex "Rullor flottan, serie IV, Södermanland, 1724-1874. 2:a Södermanlands kompani: generalmönsterrolla upprättad 1803 (förd t o m 1822)". Hänvisningen betyder att det finns en arkivvolym med rullor över Södermanlands båtsmanskompanier, som bland annat innehåller en rulla upprättad just 1803. Hänvisningen kan användas som referens när man beställer fram arkivvolymen eller plockar fram mikrofilmkort.

Från 1860-talet och till 1900-talets början ska rullor över båtsmän sökas i arkiven efter Karlskrona station och Stockholms station. Där utgör varje båtsmanskompani ett eget delarkiv.

En stor del av båtsmansrullorna finns på mikrofilm (och kan även beställas från SVAR). Dock förekommer det många luckor i de filmade rullorna över båtsmän. Därför måste man i många fall gå direkt till originalhandlingarna.

En mönstringsrulla över ett båtsmanskompani redovisar alla rotar och båtsmän i nummerordning. I rullan får man veta rotens namn och båtsmannens namn. Ofta står där även ålder, antal tjänsteår, längd och civilstånd. Generellt gäller att rullorna innehåller mer information ju längre fram i tiden man kommer.

Ibland underlättas sökningen om man vet om ett båtsmanskompani organisatoriskt tillhörde Stockholm eller Karlskrona. Det gäller inte minst då man inte hittar båtsmannen i de vanliga rullserierna. Det finns nämligen en hel rad alternativa serier med rullor. Här följer en sammanställning över båtsmanskompaniernas tillhörighet:

Karlskrona

Blekinge 1. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 2. Blekinge båtsmanskompani)

Blekinge 2. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 2. Blekinge båtsmanskompani)

Blekinge 3. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 1. Blekinge båtsmanskompani)

Blekinge 4. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 1. Blekinge båtsmanskompani)

Blekinge 5. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 3. Blekinge båtsmanskompani)

Blekinge 6. båtsmanskompani (ombildat 1845 av f.d. 3. Blekinge båtsmanskompani)

Södra Möre 1. båtsmanskompani

Södra Möre 2. båtsmanskompani

Södra Möre 3. båtsmanskompani

Tjusts båtsmanskompani

Smålands båtsmanskompani

Ölands 1. båtsmanskompani (1845 sammanslaget med Ölands 2. båtsmanskompani)

Ölands 2. båtsmanskompani (1845 sammanslaget med Ölands 1. båtsmanskompani)

Östergötlands båtsmanskompani

Gotlands 1. båtsmanskompani

Gotlands 2. båtsmanskompani

Bohus 1. båtsmanskompani

Norra Hallands båtsmanskompani

Norra Hallands båtsmanskompani

Stockholm

Bohus 2. båtsmanskompani

Norrlands 1. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 1. Norrlands 1. båtsmanskompani)

Norrlands 2. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 1. Norrlands 2. båtsmanskompani)

Norrlands 3. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 2. Norrlands 1. båtsmanskompani)

Norrlands 4. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 2. Norrlands 2. båtsmanskompani)

Roslags 1. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 2. Södra Roslags båtsmanskompani)

Roslags 2. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 1. Södra Roslags båtsmanskompani)

Roslags 3. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 2. Norra Roslags båtsmanskompani)

Roslags 4. båtsmanskompani (före 1874 kallat: 1. Norra Roslags båtsmanskompani)

Södermanlands 1. båtsmanskompani

Södermanlands 2. båtsmanskompani

Västergötlands båtsmanskompani

Informationen i generalmönsterrullor och stamrullor kan ofta kompletteras med data i andra typer av handlingar, exempelvis:

- Båtsmanskontrakt kan sökas i Karlskrona eller Stockholms stations arkiv, eller i arkiven efter respektive båtsmanskompani. De är främst bevarade från 1800-talet.

- Torpsyneprotokoll kan sökas i Karlskrona station, Sjömilitiekontoret 2, Regementsskrivaren för båtsmanshållet. De är främst bevarade från 1800-talet.

- Straffjournaler kan sökas främst i respektive båtsmanskompanis arkiv. Domböcker, eller krigsrättsprotokoll, finns i första hand i eskaderarkiven respektive stationsarkiven.

- Kommenderingar kan följas i olika handlingar, bland annat i så kallade förhållningsböcker och mot slutet av 1800-talet i båtsmansrullorna.

- Pensioner fick de som hade tillräckligt många tjänsteår eller skadats i krigstjänst. Register över pensionstagare och pensionshandlingar finns i arkivet efter Flottans pensionskassa.

- Uniformer

Det finns även rullor över fördubblingsbåtsmän och enrolleringsbåtsmän. Det samma gäller värvade i flottan, se värvat manskap (bl a om sjöartillerister och sjövolontärer) samt skeppsgossar.

1.1.3 Kontrakt

Ryttare och soldater

Soldatkontrakt upprättades mellan rotebönderna å ena sidan och soldaten och regementet å andra. De är rätt ojämnt bevarade, men finns i visa fall från början av 1800-talet. I kontrakten reglerades vilken lön soldaten skulle ha i pengar och in natura, hur stor markbit som skulle höra till torpet och andra förmåner som exempelvis kyrkskjutsar.

Kontrakten finns bevarade i regementsarkiven. De återfinns antingen under regementschefsexpeditionen eller under respektive kompani.

Båtsmän

Båtsmanskontrakten skrevs mellan båtsmannen och rote- eller rusthållsbönderna. Dessa finns främst från 1800-talet och anger den kontanta lönen, hur mycket spannmål och ved båtsmannen skulle ha och hur stor jordlotten skulle vara.

Båtsmanskontrakten påträffas i regel under respektive båtsmanskompani i Karlskrona eller Stockholms stationsarkiv. För åren 1849-1867 kan det även finnas båtsmanskontrakt i Regementsskrivaren för båtsmanshållet som återfinns i Karlskrona stations arkiv under Sjömilitiekontoret 2.

1.1.4 Torpsyner

En av de få källorna i de militära arkiven som berör vardagen hemma på torpet är torpsyneprotokollen. Torpen skulle synas med jämna mellanrum (3-5år) av rotebönder och militär personal samt en civilperson (kronolänsman, nämndeman eller motsvarande). I protokollen kan man få en beskrivning av torpet, fähus och andra uthus samt ägorna. Protokollen skulle alltid innehålla uppgifter om vilka brister och fel som skulle åtgärdas och om det var soldaten eller rotebönderna som skulle stå för arbetet och kostnaden.

Ofta vill man även veta var torpen låg någonstans. Det framgår inte av syneprotokollen och kan vara svårt att hitta på annat sätt. På Generalstabskartan finns ett stort antal soldat- och båtsmanstorp utsatta, dock inte för alla landsändar. Man kan också prova med Lantmäteriets historiska kartor. Den lokala hembygdsföreningen kan ha gjort en inventering av var torpen var belägna.

Torpen var i regel uppförda enligt den lokala byggnadstraditionen. Det finns därför inte ritningar bevarade över enskilda torp.

Indelta soldater

Torpsyneprotokollen är ojämnt bevarade med finns i vissa fall från början av 1800-talet. De återfinns i regementsarkivet under regementsexpeditionen eller respektive kompani. Någon enstaka gång kan de även hittas under boställsdirektionen.

Exempel:

Södermanlands regemente, förteckning 108

Regementschefsexpeditionen

E 12, Inkomna rapporter angående torpsyner 1878-1891

Första livgrenadjärregementet, förteckning 115

3. Kinds kompani

E V, Protokoll över torpsyner 1818-1903

Båtsmän

Torpsyneprotokoll finns från slutet av 1700-talet och framåt men är mycket ojämnt bevarade. Protokollen finner man vanligen i kompaniernas arkiv, men för åren 1777-1786 kan det även finnas torpsyneprotokoll i Regementsskrivaren för båtsmanshållet som återfinns i Karlskrona stations arkiv under Sjömilitiekontoret 2.

Exempel:

Stockholms station, förteckning 530

Södermanlands 2. båtsmanskompani

E IV Torpsyneinstrument 1835-1900

Karlskrona station, förteckning 510

Sjömilitiekontoret 2

Regementsskrivaren för båtsmanshållet

F IV, Ankomna handlingar/Husesynsberättelser över båtsmanstorp 1777-1786

1.1.5 Kommenderingar

Indelta soldater

Soldaterna kunde bli utkommenderade på olika arbeten, framförallt under 1800-talet. Det kunde vara bevakningsuppdrag på fästningar, eller byggnadsarbeten på de stora järnvägs- eller kanalbyggena. Uppgifter om kommenderingarna kan man hitta i brödmönstringsrullor eller mönstringsrullor. Det kan också finnas särskilda kommendörrullor. Av dem framgår vart soldaten blivit kommenderad och hur länge han varit borta. Här kan man ev. även få uppgifter om skador och vilken utrustning han hade.

Vid regementena upprättades varje månad så kallade förslag. De innehåller en mängd uppgifter, bland annat vilka som kommenderats och vart. Eftersom de är kronologiska bör man veta ganska exakt när kommenderingen ska ha skett. En noggrann genomgång av dem kan för den trägne, förutom kommenderingarna, också ge information om sjukdomar, permissioner, bestraffningar m.m.

Kommendörrullorna återfinns i regementsarkiven under regementschefsexpeditionen. Även förslagen finns under regementsexpeditionen. Kompanierna upprättade också förslag och de finns bevarade i deras arkiv i varierande grad.

Exempel:

Första livgrenadjärregementet
Regementsexpeditionen
DV, Kommendörrullor 1820-1927

Södermanlands regemente
5. Strängnäs kompani
B3, Förslagsjournaler 1746-1908

Båtsmän

Båtsmännen kunde bli kommenderade att tjänstgöra på land eller på olika fartyg. Av kommenderingsrullorna framgår när båtsmannen in- och avmönstrat, vilka fartyg han legat på samt ev. sjukdom. De är något ojämnt bevarade och finns främst för 1800-talet. Under 1800-talet finns uppgifter om kommenderingar även i båtsmansrullor, kunskapsrullor, kompanirullor och förhållningsböcker.

Kommenderingsrullorna liksom de andra rullorna återfinns i båtsmanskompaniernas arkiv under Karlskrona eller Stockholms stationsarkiv.

Exempel:

Karlskrona station
Blekinge 1. båtsmanskompani
EIII, Kommenderingsrullor 1819-1885

1.1.6 Grills register över indelningsverket

När man vill forska om en båtsman, ryttare eller soldat bör man först ta reda på vilket regemente och kompani han tillhörde. Tack vare Claes Lorentz Grill (1817-1907) är det en enkel sak. Han skrev på 1850-talet (Statistiskt sammandrag af svenska indelningsverket eller tabellariska förteckningar öfver arméens boställen samt öfver samtliga rusthåll och rothåll i riket) i fyra delar, i dagligt tal förkortat till Grill.

Grill består av fyra delar vilka gavs ut separat åren 1855-1858. De samlades senare i två band där det första bandet består av del 1 och delarna 2-4 återfinns i band

2. Grill gavs ut i facsimileutgåva 1978 av Landsarkivet i Göteborg och Föreningen Genealogisk Ungdom. Den utgåvan är att rekommendera eftersom den innehåller ett sockenregister. Grill har också mikrofilmats och finns att låna på mikrokort från SVAR i Ramsele.

Hur hittar jag i Grill?

I Grill kan man hitta all möjlig intressant information, men det den mest används till är att ta reda på vilka rotar som fanns inom en viss socken och vilket regemente och kompani de tillhörde.

1. Innan man börjar måste man veta vilken socken soldaten tillhörde när han var aktiv. Om man inte vet det kan man chansa på födelseförsamlingen och närliggande socknar.

2. Slå upp socknen i sockenregistret (i början på band 1). Efter sockennamnet står, inom parentes, länsbokstaven för socknen, nyckel till dem finns allra först i sockenregistret. Sedan följer själva hänvisningen som består av en romersk siffra I-IV som står för delarna 1-4 samt sidhänvisning inom delen. För varje socken finns i regel hänvisning till en eller två delar, i något fall tre. 1.

3. Vilken del man ska välja beror på titeln på soldaten. Om han var dragon, ryttare, husar eller hästjägare väljer man hänvisningen till del I (i band 1), dvs kavalleriregementena. Var han soldat eller fältjägare väljer man hänvisningen till del II (i band 2), dvs infanteriregementena. Grenadjärer kan man hitta i både del I och II. Om han var båtsman väljer man del III (i band 2). Del IV (i band 2) kan man strunta i eftersom det inte uppsattes några soldater på de rotarna.

Indelta soldater

4a. Slå sedan upp hänvisningen. Namnet på regementet står längst upp på sidan.

5a. Vänd på boken och leta reda på din socken i kolumnen socken. För socknen står alla rotarna uppräknade med nummer och namn i kolumnen rothåll. Om man bland rotarna inte hittar den gård/by som anges i husförhörlängden för soldaten behöver man inte vara orolig, namnen skiljer sig ofta.

6a. Kompani. Längst till höger finns en mängd kolumner, där varje kolumn har ett nummer. Om man bläddrar till början av tabellen får numren sin förklaring. De står för de olika kompanierna inom regementet. Genom att följa raden för sin socken och stanna i den kolumn där det står en siffra (antalet rotar i det kompaniet för socknen), får man reda på vilket kompani rotarna i socknen tillhörde. Oftast tillhörde alla rotarna i en socken samma kompani, någon gång två kompanier.

Båtsmän

4b. Längst upp på sidan står namnet på båtsmanskompaniet. Vänder man på boken kan man i kolumnen socken även här hitta sin socken och rotarna inom den, men några ytterligare kolumner för kompanier finns inte här. Det man istället bör ta reda på är vilken station kompaniet tillhörde. Det brukar stå under kompaniets namn längst upp i tabellen. Om det inte står något där är det Karlskrona station.

När man nu har regemente och kompani resp. båtsmanskompani och station har man (förhoppningsvis) fri väg rätt in i arkiven.

1.1.7 Männingsregementen

Tre-, fyr- och femmänningsregementen/bataljoner

I krigstid räckte de ordinarie regementenas manskapsstyrka inte till, man tog då in förstärkningsmanskap. När tre, fyra eller fem rotar eller rusthåll gick samman för att utrusta en reservkarl kallades det tre- fyr- eller femmänningsregementen. Dessa extra regementen eller bataljoner uppsattes vid olika tillfällen mellan åren 1700 och 1720.

Eftersom männingsregementena endast fanns under en begränsad period och dessutom i krigstid är det bevarade arkivmaterialet om dem begränsat. De slogs ofta ihop med varandra eller ordinarie regementen. Förteckningen över männingsregementena nedan ska därför tas med en nypa salt. I Förteckning över tillfälliga regementen till fot (Ca) respektive Förteckning över tillfälliga ryttarregementen (Cb) i Krigsarkivets forskarexpedition (fack 52) får man en kort historik över regementena.

I arkivförteckningen Tillfälliga förband, förteckning nr 46, finns arkiven efter männingsregementena. I arkiven finner man olika sorters handlingar. I Generalmönsterrullorna får man uppgifter om soldatens nummer, ålder, soldatnamn (oftast även patronymikon), landskapet personen i fråga kommer ifrån, tjänsteår och anteckningar om något speciellt har inträffat. Specifikationerna anger i vissa fall födelseorten med län, härad och socken, om soldaten var gift och hade barn, gamla föräldrar, gårdens mantal och om han kunde ett hantverk.

I samlingen Rullor -1723 får man reda på nummer och soldatens namn (ofta även patronymikon) och ibland även om han tjänstgjort vid ett annat regemente, satt i fångenskap, var sjuklig samt vilken titel han hade.

I Krigskollegiets samling med generalmönsterrullor påträffas uppgifter om soldatnamn (ofta även patronymikon), nummer, landskapet soldaten kom ifrån och hur många år han har tjänstgjort. Ibland får man till och med veta om soldaten bevisat något slag, vilka klädespersedlar som behövde bytas ut, om han var kunnig i något hantverk eller om han kanske tjänat någon främmande makt.

Litteraturtips:

Leijonhufvud, Erik: Namnlistor över officerskårerna vid svenska s.k. männingsregementen till fot under stora nordiska kriget, Stockholm 1918

Hamilton, V: Namnlistor över officerskårerna vid svenska s.k. männingsregementen till häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget, Stockholm 1915

Förteckning över männingsregementen

Männingsregementen till fot:

Hälsinge och Gästrikre tre- och femmännings- samt Jämtlands fyrmänningsbataljon 1701-1719

Närkes tremänningsregemente till fot 1700-1719

Skånska tre- och femmänningsregementet till häst 1700-1721

Smålands femmänningsregemente till fot 1703-1719

Smålands tremänningsregemente till fot 1700-1719

Smålands tre- och femmänningsregemente till fot 1719-1724

Upplands femmänningsregemente till fot 1703-1720

Upplands tremänningsregemente till fot 1700-1719

Västgöta (femmänningsregemente till fot 1703-1720

Västgöta tremänningsregemente till fot 1700-1723
Västra skånska regementet till fot 1712-1722
Östgöta och Södermanlands tremänningsregemente till fot 1700-1721
Östra skånska regementet till fot 1712-1722

Männingsregementen till häst:

Skånska tre- och femmänningskavalleriregementet 1700-1721
Upplands femmänningsregemente till häst 1703-1721
Upplands tremänningsregemente till häst 1700-1719
Västgöta tre- och femmänningsregemente till häst 1700-1721

Finska männingsregementen:

Savolax femmänningsregemente (bataljon) 1711-1714+
Tavastehus, Viborgs och Nyslotts läns tremänningsregemente 1700-1704
Åbo, Björneborgs och Nylands läns tremänningsregemente 1700-1708
Åbo, Nylands och Viborgs läns tremänningsregemente till häst 1700-1702
Åbo läns tripleringskavalleriskvadron 1702-1710

1.1.8 Vargeringskarlar

Vargerering kommer av ordet värja (försvara). Vargeringsmännen var extramanskap som bönderna till en början skaffade på frivillig väg. Från 1718 skulle vargeringsmännen införas i rullan. Redan 1719, då Stora nordiska kriget led mot sitt slut, kunde de dock uteslutas ur rullorna.

Inte förrän 1741 blev det återigen aktuellt att tillsätta vargeringsmän. Denna gång blev bönderna skyldiga att skaffa fram dem. Ingen utskrivning av vargeringsmän skedde efter 1808 och vargeringen upphörde slutligen 1811.

Rullor över vargeringsmännen återfinns i samlingen "Rullor 1724 -" under respektive regemente. Där bildar de en särskild rulla. Uppgifter om vargeringsmän kan i enstaka fall även finnas i regementsarkiven. Även i länsstyrelsernas arkiv (landskontoren) förvaras rullor över vargeringsmanskapet. Länsstyrelsernas arkiv förvaras i respektive landsarkiv.

Vargeringsmännen gavs samma nummer som den ordinarie soldaten vid samma rote. Däremot gavs de inget tillnamn, det vi idag kallar soldatnamn (t.ex. Rask, Bom, Tapper). Vargeringsmännen kunde också ersätta den ordinarie soldaten. I rullorna finner vi de vanliga uppgifterna om ålder, landskapet han kommer ifrån, om han är gift eller ogift, om han kan ett hantverk. I förekommande fall finns anteckningar om varför han borde få avsked alternativt varför han inte skulle antas ("för liten", "för gammal", "blivit oduglig").

1.1.9 Fördubblings- och enrolleringsbåtsmän

Fördubblingsbåtsmän: Rust- och rotehållarna var skyldiga att, förutom att hålla ordinarie båtsmän, även hålla fördubblingsbåtsmän. Dessa skulle endast användas som förstärkning i krig. Halland och Bohuslän var dock undantagna. På Gotland skulle det finnas två fördubblingsbåtsmän på en ordinarie. Andra båtsmanshåll skulle prestera en fördubblingsbåtsman på varje ordinarie. Skyldigheten att hålla fördubblingsbåtsmän fanns redan under 1600-talet och upphörde 1811.

Dessa fördubblingsbåtsmän återfinns i samma rullor som de ordinarie båtsmännen direkt efter den rote eller det rusthåll som de är uppsatta som förstärkningsmanskaper för. De tilldelades samma nummer som den ordinarie båtsmannen men fick ett annat båtsmansnamn.

Enrolleringsbåtsmän, som tillsattes från ca 1675-1790, rekryterades från sjövant folk till tjänst vid flottan. Ordet enrollera kommer från franskans "enrôler" som helt enkelt betyder "att skriva in i rullan". Enrolleringen gällde från början endast Skåne, Halland och Bohuslän, men från och med 1747 kom den att beröra hela riket. Rullorna över enrolleringsmanskapet är ofta inbundna tillsammans med rullorna över det ordinarie manskapet. Enklaste sättet att hitta dessa rullor är genom det kortregister (låda nr. 100-104) över flottans personal som finns i forskarexpeditionen (se även Rullor över båtsmän). Där söker man efter det område båtsmannen tillhörde, till exempel Södra Möre, Roslagen, Västergötland, och får en hänvisning till olika arkivkällor. I detta register saknas dock en rullserie – Stockholms station, serie XIII c. Register till denna finns i förteckning 503 b.

Litteraturtips:

- Claes Grill "Statistiskt sammandrag af svenska indelningsverket", (1855-1857)
- S.W. Gynther "Författningssamling för Kongl. Maj:ts flotta", (1851-1870)

1.1.10 Centrala soldatregistret

Krigsarkivet samarbetar med ett flertal regionala soldatregister, som drivs på ideell basis. Soldatregistren har som målsättning att upprätta datoriserade register med uppgifter om de indelta soldaterna och båtsmännen, deras familjer och boendeförhållanden. I många fall går det att vända sig till dessa register och mot avgift få databassökningar gjorda. I dagsläget finns drygt 250 000 personposter i registret.

Under rubriken Soldatregister på krigsarkivets hemsida finns möjlighet att söka efter soldater i centrala soldatregistret direkt på Internet. Den information man får vid en träff är mycket begränsad och skall i första hand ses som en möjlighet att komma vidare med den egna forskningen, alternativt ta kontakt med det lokala soldatregister som äger informationen. Via de lokala registren kan man mot avgift få ta del av innehållet i den fullständiga registerposten, det vill säga mer än vad som kan hämtas direkt på nätet.

1.1.11 SVAR - källmaterial på mikrofilm

En hel del arkivhandlingar som används i släkt- och personhistorisk forskning är tillgänglig på mikrofilm och kan beställas till Ditt bibliotek. Det är SVAR – Svensk arkivinformatik i Ramsele – som har denna service.

Det källmaterial från Krigsarkivet som är tillgängligt på detta sätt är i huvudsak följande:

- Militäreräkenskaper
- Roterings- och utskrivningslängder
- Rullor 1620-1723
- Generalmönsterrullor

- Rullor 1724 –
- Marinens rullor
- Krigskollegium, Krigsmanshuskontoret, Rullor över gratialister
- Arméns pensionskassa, Meritband
- Arméns pensionskassa, Inkommande handlingar 1757-1859
- Flottans pensionskassa, Meritförteckningar
- Likvidationer Stora Nordiska kriget
- Biografica

På <http://www.svar.ra.se/> under fliken "forska" kan man själva söka fram de handlingar man önskar beställa. Om det är indelta båtsmän, ryttare eller soldater som söks, kan det vara lämpligt att först titta i Grill, "Statistiskt sammandrag af svenska indelningsverket...", som lämnar upplysning om vilket förband som soldaten i en viss socken tillhörde.